
LJUBAV I ŽUDNJA U *KRVAVOJ ODAJI*

Uz knjigu Kimberly J. Lau, *Erotic Infidelities. Love and Enchantment in Angela Carter's „The Bloody Chamber“*, Wayne State University Press, Detroit, 2015., 180 str.

Nada Kujundžić

Pišući u jeku tzv. drugog vala feminizma, britanska spisateljica Angela Carter (1940–1992) stvorila je možda najpoznatiju, najprovokativniju i najpoticajnu zbirku feministički intoniranih reinkracija bajki. Objavljena 1979. godine, *Krvava odaja i druge priče (The Bloody Chamber and Other Stories)*; hrvatski prijevod – djelo Senke Galenić – pojavio se tek 2015. godine, u izdanju Naklade Jesenski i Turk) ponudila je sasvim nov, vrlo radikalan pogled na poznate bajke poput „Crvenkapice“, „Uspavane ljepotice“ i „Modrobradog“, otkrivajući njihov subverzivni potencijal i latentne erotske sadržaje. Korjenito mijenjajući percepciju (tradicionalnih) bajki, napose njihovih prikaza roda i seksualnosti, Angela Carter gotovo je u potpunosti odredila razvojni smjer budućih feminističkih, a šire i postmodernističkih reinkracija bajki. Osim nbrojenih imitator(ic)a, Carteričina zbirka, koju Marina Warner u recentnoj studiji o povijesti bajke naziva utemeljiteljskom poveljom suvremene bajke (*Once Upon a Time. A Short History of Fairytale*, 2014, str. 140), nadahnula je i nepreglednu količinu stručne literature, koja u njoj sadržane priče sagledava kroz širok spektar teorijskih prizmi, ponajviše psihoanalitičkih i feminističkih. Specijalizirana serija naslova posvećenih istraživanju bajki izdavačke kuće Wayne State University Press spomenutu je literaturu (osim nizom monografija posvećenih suvremenim, postmodernističkim bajkama

koje se u manjoj ili većoj mjeri bave Carteričinim opusom) obogatila s tri naslova: zbirkom *Angela Carter and the Fairy Tale* (ur. Danielle M. Roemer i Cristina Bacchilega, 2001) te dvjema monografijama: *Reading, Translating, Rewriting: Angela Carter's Translational Poetics* Martine Hennard Dutheil de la Rochère (2013) i ovdje prikazanom *Erotic Infidelities. Love and Enchantment in Angela Carter's „The Bloody Chamber“* profesorice književnosti na Sveučilištu Kalifornije Kimberly J. Lau.

Nevjernost (*infidelity*) u naslovu ove inovativne i minuciozne monografije višeznačnica je koja istovremeno označava radikalan raskorak u odnosu na bajke koje Angela Carter koristi kao predloške za vlastite reinkracije, ali i odmak od hegemonijske, heteroseksualne erotike. Polazeći od tumačenja (tradicionalne, zapadnjačke) bajke kao prototipske pripovijesti o ljubavi, Lau istražuje načine na koje Carter u vlastitim reinkracijama – koje osim s primarnim tekstovima (Perraultove i druge bajke) nastaju u dijalogu s nizom (patrijarhalnim naslijeđem natopljenih) teorija, poglavito freudovske psihoanalize i teorije seksualnog razvoja te Lacanove teorije roda, žudnje i jezika – koncept ljubavi nastoji izbaviti iz okoštalog i klišeiziranoga kalupa univerzalizirajućeg mita koji od žena čini sudionice u vlastitoj opresiji. Propitivanje ljubavi, žudnje i seksualnosti u djelu Angele Carter (posebice u

kontekstu roda i jezika) postavljeno je na presjecištu studija o bajkama, lingvistike, rodnih studija, psihoanalitičke i književne teorije.

Intenzivnim i sustavnim dijalogom s bogatom literaturom o Angeli Carter, Lau skreće pozornost na dosad zanemarene afektivne aspekte njezinih „bajki o rodu i seksualnosti, jeziku i žudnji“ (2; svi prijevodi su moji), manevrirajući pritom između ekstremnih stavova unutar postojećih napisa o britanskoj autorici koji, s jedne strane, rad A. Carter kritiziraju kao redukcionistički, a s druge u njoj prepoznaju progresivnu figuru. U središtu je istraživanja *Krvava odaja*, koju Lau čita i na razini zbirke kao cjeline i na razini pojedinačnih pripovijesti. Pojedinačne analize premrežene su i razmatranjima o ostatku opusa A. Carter, napose njezinim pismima i dnevnicima te studiji *The Sadeian Woman* (1978).

Knjiga je podijeljena na šest poglavlja, popraćenih epilogom, bilješama, bibliografijom i indeksom. Prvo, uvodno poglavlje predstavlja teorijsko-metodološki aparat istraživanja i ocrtava njegove gabarite, smještajući ga u okvir postojeće literature o Angeli Carter. Svako od pet poglavlja koja slijede posvećeno je analizi jedne ili više pripovjedaka iz *Krvave odaje*. Rasprave su popraćene sažetcima samih priča, pa će čak i čitatelj/ica neupoznat/a s Carteričinom zbirkom moći lako pratiti analize i argumente iznesene u studiji. U središtu drugoga poglavlja naslovna je bajka čija je junakinja višestruko zatočena u dvorcu krvoločnog Markiza, u književnome tekstu i samome jeziku. Putem radikalne transformacije Perraultove bajke o Modrobradom, Carter istražuje labirintske strukture roda i jezika, pornografiju i seksualnost u svim njihovim raznim manifestacijama te napose instituciju braka kao točku u kojoj se spajaju „moć patrijarhata, skopofilska objektivizacija žena, njihova razmjena kao objekata i lažna univerzalizacija njegovih romantičnih tonova“ (36). Moguć izlaz iz spomenutog labirinta Carter pronalazi u ljubavi, ali ne u njejoj klišeiziranoj, pseudoromantičnoj i bajkovitoj inačici, nego jedino u radikalnom obliku koji počiva na istinskoj ravnopravnosti.

Treće poglavlje nastavlja raspravu o braku kao „povijesno i kulturno specifičnom patrijarhalnom konstrukt, a ne bezvremenskoj neizbježnosti“ (53) na primjeru Carteričinih „mačjih“ priča: dviju reinkripcija bajke o Ljepotici i Zvijeri („Udvaranje gospodina Lyona“, „Tigrova nevjesta,“) i „Mačka u čizmama“. Posebna pozornost posvećena je sponi žene i životinje s obzirom na to da, tvrdi Lau, obje predstavljaju „drugo“ u odnosu na muškarca, a njihova materijalnost, odnosno potencijalna metaforičnost ostaje otvoreno pitanje. Četvrto poglavlje razmatra „Vilinskoga kralja“ i „Snježno dijete“ kao zrcalne pripovijesti i primjere Carteričine dekonstrukcije patrijarhalne romantičarske estetike te kritike lacanovske teorije jezika, žudnje i roda, dok peto poglavlje istražuje pedofilske i nekrofilne fantazije pornografske kulture na primjeru vampirske priče „Gospodarica kuće ljubavi“. Spomenuta bajka, koju Lau navodi kao vrhunski primjer Carteričine metanaracije, iščitava se u kontekstu inačica bajke o uspavanoj ljepotici (kao njena osnovnog interteksta) te gotičke vampirske literature, napose *Drakule* Brama Stokera. Posljednje poglavlje vraća se naslovnoj problematici erotske nevjernosti analizom triju reinkripcija „Crvenkapice,“, „Vukodlaka“, „Vučje družine“ i „Vučice Alise“. Druga sastavnica naslova, čarolija (*enchantment*) obrađuje se samo u (kratkome) epilogu pa naslov studije u tom smislu daje ponešto iskrivljenu sliku o glavnim tematskim čvorištima studije: težište je, naime, na ljubavi i erotici, dok se čarolija – skidanje i bacanje čini i njihove rodne implikacije – obrađuje samo marginalno.

Iako kritizira romantične mitove i klišeje, Angela Carter u konačnici odbija odustati od same ljubavi, sugerirajući umjesto toga njene alternativne, radikalno drukčije osmišljene oblike koji jedini (smatra ona) posjeduju oslobađajući potencijal. Pritom, međutim, pažljivo izbjegava jednostavna, jednoznačna rješenja, koristeći svaku od priča u *Krvavoj odaji* za promišljanje i predstavljanje drukčijeg mogućeg modela ljubavi i erotike. U konačnici, nijedna od njezinih priča ne nudi definitivan izlaz iz labirinta roda/seksualnosti/jezika/erotike itd., no svaka zacrtava moguću smjer kretanja.

Erotic Infidelities relativno je sažeta, ali zato vrlo informativna, promišljena i analitički slojevita knjiga koja nudi svjež pogled na već prilično detaljno i opsežno istraženu temu, otvarajući nove perspektive za njena buduća promišljanja. U tom smislu predstavlja vrijedan doprinos istraživačkoj niši posvećenoj Angeli Carter, ali i istraživanju (suvremenih, postmodernističkih, feminističkih) bajki općenito. Iako je zbog duboke ukorijenjenosti u rodnu i psihoanalitičku teoriju ne bismo mogli preporučiti čitatelju/ici početniku/ici (praćenje teksta pretpostavlja određenu verziranost u spomenutim poljima), studija na vješt i pristupačan način kombinira različite pristupe i slojeve čitanja, povezujući ih u pitku i stilski dotjeranu prozu.